

გ ა ზ ე თ ი ს ზ ა ს ი

ხალის-მოწარა მიიღება:

ქართული

თუილისში და გა-
რეშე ადგილებში: ზაგზაენით
ერთის წლისა — 7 მან.
ნახევარის წლისა — 4 —
სამის თვისა — 2 — 50 კ.
მართის თვისა — 1 —
საღვთის ნაშროსა —
რედაქციის კანტორაში მიიღება ყოველ-გვარი **განცხადება**
სხვა და სხვა ენებზედ. **ჟამი** განცხადების დაბეჭდვისათვის ჩვეულე-
ბრივის ასოებით გაზეთის სტრიქონზედ 8 კაპ., ასო მთავრულეებით
—ასოზე 1/2 კაპ.

ქრონოსი

თუილისში — „დროშის“ რედაქციის კანტორაში, ქუჩის
ქიშვილის და კაპ. სტამბაში, ხანის ქუჩაზედ, ამბატუნის სახლში.
თუილისის გარეშე მცხოვრებთათვის ადრესი: ВЪ Тифлисѣ. Въ
конторѣ редакціи грузинской газеты „ВРЕМЯ“.
ქუთაისში — ბ. ძალანდარაშვილთან (სასულიერო სასწავლე-
ბელში) და ლ. ლალუასთან ზაგზაენის ქუჩაზე ხოჯაშვილის სახ.

ავტორს ორი თვის განმავლობაში შეუძლია უკანვე მიიღოს თა-
ვის ხარჯით სტატია, რომელიც გამოგზავნილი იყო „დროშაში“
დასაბეჭდად, მაგრამ, რომლისაზე მიზეზის გამო, არ დაიბეჭდა.
თუ აუცილებელი საჭიროება მოითხოვს, რედაქცია შეამოკლებს,
გამოგზავნილ სტატიას და ისე დაბეჭდს გაზეთში.

ს ა კ ო ლ ი ტ ი კ ო დ ა ს ა ლ ი ტ ე რ ა ტ უ რ ო გ ა ზ ე თ ი.

წ ე ლ ი წ ა დ ი მ ი მ ა მ ს ე .

ზ ი ნ ა ა რ ს ი:

უცხო ქვეყნები: საფრანგეთი — ინგლისი.
— ამ კვირის ტელეგრაფები. — ს ა ქ ა რ თ ე ე-
ლო: მიცვალეზულის ტირილი სამეგრელო-
ში („დროშის“ კორესპონდენცია). — რ უ ს ე თ ი:
— წერილი ამბები. — მ. დმიტრიევს საქმე. — ნ ა-
რ ე ვ ი.

ბ ი ბ ლ ი ო გ რ ა ფ ი ა — ნ ი კ . დ ი მ ი ტ რ ი დ ი ს ა

უცხო ქვეყნები

საფრანგეთი

არეულობა პარიზში, რომელიც 6 (18)
მარტს დაიწყო და რომელზედაც წინანდელ
ნომერშიაც იყო ნათქვამი რამდენიმე სიტყვა,
მას შემდეგ ძალიან გაძლიერდა, ასე რომ ამ-
ჟამად მთელი პარიზი აჯანყებულების ხელშია.
უჯანყებულები არიან ნაციონალური გვარდი-
ის ჯარი და მუშა-ხალხი, რომელთაც არ მო-
სწონთ ახლანდელი მმართველობა და მათი
მოქმედება; იმათ ეშინიათ, რომ ტიერის, შულ-
ჟაერის და პიკარისთანა პირებისაგან შედგე-

ნილი მმართველობა და ახლანდელი ნაციო-
ნალური კრება, რომელიც მონარხიული დე-
პუტატებისაგან არის შემდგარი, უღალატებს
რესპუბლიკის პრინციპს. ამას გარდა იმათ
არ მოეწონათ კიდევ ის გარემოება, რომ
პარიზი მიატოვეს და საფრანგეთის სატახ-
ტო-ქალაქათ მერსალი გახადეს. აჯანყე-
ბული ნაციონალური გვარდია თხოულობს
ამასთანავე, რომ ჩვენი უფროსები ჩვენზე უწ-
და ამოვირჩიოთ, მმართველობისაგან დაწი-
შნული პირების ნდობა ჩვენ არა გვაქვსო,
ისინი ვერ დაიცვენ საფრანგეთის რესპუბლი-
კასო. აი ეს არიან უმთავრესი მიზეზები ახ-
ლანდელი პარიზის არეულობისა. ნამდვილი მი-
ზეზი კი განხეთქილებისა, როგორც თითქმის
ყოველთვის, ლუკა-პურის საქმეა: მუშებს არა
აქვთ ნდობა ახლანდელი მმართველობისა,
რომელნიც მდიდრებისაგან და ბურჟუაზიული
პარტიის მომხრეებისაგან არის შემდგარი; იმათ
იციან, რომ ამისთანა პირები უფრო ხშირათ
თავის საკუთარი სარგებლობისთვის მოქმე-
დებენ, ვიდრე საზოგადოებისა და მდებო-
ბა-ხალხისათვის. 26 მარტამდე არეულობის წი-

ნამძლომელათ პარიზის „ცენტრალური კამი-
ტეტი“ იყო. ამ დღისთვის კამიტეტმა დაწი-
შნა ახალი ამორჩევა პარიზის კომუნისთვის,
ე. ი. ისეთი მმართველობისთვის, რომლის პი-
რები თვითონ ხალხისაგან პირ და პირ იქნე-
ბიან ამორჩეულნი და რომელნიც განაგებენ
პარიზის თითქმის ყოველგვარ საქმეებსა. ამო-
რჩევის წინა დღეს „ცენტრალურმა კამიტე-
ტმა“ გააკეთა პროკლამაცია, რომლიდანაც
კაცი ცხადათ დაინახავს, რა ხასიათი აქვს ახ-
ლანდელ არეულობას და იმის წინამძღომებს.
მოგვყავს აქ შემოკლებით ეს პროკლამაცია:
„ისეთი პირები ამორჩიეთ, ეუბნება კამიტეტი ამო-
მრჩეულს, რომელნიც თქვენი ცხოვრებით ცხოვრო-
ბენ, რომელნიც თქვენსავით გაკარგებულ მდგომარეო-
ბაში არიან. ნუ დაუნდობით იმათ, ვინც მუდამ თავის
თავზე და თავის სარგებლობაზე ჰფიქრობენ. ნუ დაე-
დობით ნურც იმ მკვერთმეტყველ ორატორებს, რომელ-
თაც, საქმის გაკეთების მაგიერათ, ლამაზ-ლამაზ სიტყვე-
ბის წამოსროლა იციან. მოერიდეთ აგრეთვე იმათ, ვი-
საც ზედმა გაუღიმა და სიმდიდრე შეუძენია; მდიდარი
მუშა-ხალხს როგორც თავის მომხმეს ისე არ უყურებს.
მოძენეთ თვითონ ხალხში ისეთი პირები, რომელნიც
წრფელი აზრის, პატიოსანი, მომქმედნი და გამბედავნი
არიან. ამორჩიეთ ისეთი პირები, რომელნიც, თვითონ
კი არ ყვირიან, ჩუმად მოქმედებენ თქვენსავე სასარგ-
ებლოთ“.

26 მარტს მოხდა ამორჩევა კომუნის წევ-
რებისა და სხვათა შორის შემდეგი პირები
ამორჩიეს: ას ს ი (მუშა, ძრავოს ქარხანაში
არეულობის მოთავე), ტ ი რ ა რ ი, რ ა ნ კ ი,
ქ ე ლ ი ქ ს პ ი ა, ქ ლ უ რ ა ნ ს ი (ტელეგ-
რამშიდამ შეიტყობთ, რომ ეს მოკლეს მმარ-
თებლობის ჯართან შეტაკების დროს), დ ე ლ-
კ ლ უ ზ ი, მ ი ქ ტ ო რ ი უ გ ო, ბ ლ ა ნ კ ი,
ზ რ უ ს ს ე (რომელიც ამხანაგი) და ცხრა
სხვა. თითქმის ყველა ესენი გამოჩენილი რეს-
პუბლიკელები ირია. 28 მარტს გამოაცხადეს,
რომ პარიზში კომუნა დაწესდა და ამდღესვე
პირველი სხდომა იყო. ცენტრალური კამი-
ტეტი ისევ დარჩა, იმის თავჯდომარეთ ასსია;
ამ კამიტეტს მინდობილი აქვს პარიზის დაი-
რლება და იმის დაცვა მერსალის მმართვე-
ლობისაგან. კომუნა ძალიან ენერგიულათ
მოქმედებს, იმან ამორჩია თავჯდომარეთ —
ლ ე ზ რ ა ნ ს ე, აგროვებს ჯარს, ეწევა ღარიბებს,
აგდებს პარიზიდან საეკვე პირებს და ათას-
ნაირ პროკლამაციებს სწერს და განკარგულე-
ბებს აგდებს. სხვათა შორის კომუნამ გამოა-
ცხადა, რომ ყველა ახლანდელი მინისტრები:

ბიბლიოგრაფია

„პ რ ე ბ უ ლ ი“ — პირველი და მეორე წიგნი
სტატია მეორე

თავდაპირველათ ბოდიში უნდა მოეხადო
„დროშის“ მკითხველებთან იმისთვის, რომ
ამდენ ხანს დაგვიანე მეორე სტატია „პრე-
ბულის“ განხილვისა.

მრთელ ქართულ ლიტერატურაში იყო
გამოთქმული ის აზრი, რომ საზოგადოებას რა
ხელი უნდა ჰქონდეს მწერლისა ან პოეტის
შინაურულ ცხოვრებასთან: თხზულება გა-
არჩიოს საზოგადოებაში, გაშიჯოს, მოაწონოს
ან დაიწუნოსო, და ვინ არის იმის დამწერი,
კარგი კაციაო თუ ავი კაცია, სენინდისიანი
თუ მოქრთამეა, — ვის რა დავა აქვსო? პ რ ე-
ბ ი ჩ ი მ ი მკითხველებიც ამავე აზრისანი არი-
ან, თუ არა. მაგრამ ამას კი ვიტყვი, რომ მე
ამ აზრს არ ვადგევარ და გამარჯვენალ აზრა-
თაც მიმაჩნია. როგორ თუ რა ხელი აქვს სა-
ზოგადოებას მწერლისა ან პოეტის ენაობას-
თან, როგორ თუ არ უნდა ჰქონდეს ნება სა-
ზოგადოებას ყოველს წამს მოსთხოვოს ყო-
ველისფერში ანგარიში იმ პირთა, რომელნიც
იძახიან, რომ საზოგადოებისათვის ეშრომობ-
თო, საზოგადოებისათვისა გვაქვს თავი გადა-
დებულობა? ჩემის აზრით, ნებაცა აქვს და უფ-
ლებაცა საზოგადოებას, რომ არა თუ საზო-
გადოათ მოამქმედ პირთა, არამედ ყოველს ჩვენ-
თაგანს, ყოველს ვინც დედამიწის ზურგზედ
ვცხოვრობთ, მოგვეკითხოს ანგარიში: რას აკე-
თებთ, რისთვის ფაცურობთ, რითი ემსახურე-
ბით ქვეყანას, როგორ ხმარობთ თქვენს ჯან-
სა და ღონეს?

მაგრამ, ეს არის ჩვენი უბედურება, რომ
ყოველი ჩვენთაგანი თავისებურათ ირჯება და
საზოგადოება სულ არ ფიქრობს ანგარიში მო-
გვეკითხოს. თუ ინებებთ, მაგალითსაც მოვი-
ყვან. ძარგა მოგესხენებთ, რომ სადაც არაგა-

იელი, ყოველგან ამას მოგაძახებენ, რომ კა-
ცები ნაკლებათა გეყავს, გონება გახ'ნილი და
განათლებული, მცოდნე კაცები. ძარგი და პა-
ტიოსანი. ზამოელაპარაკე ვისაც გინდა-რის
მცოდნე კაცები გვინდა, რა ნაირი სწავლა-
მიღებული კაცები არიან საქირო ჩვენთვის, —
რას გეტყვიან? სასოფლო მეურნეობის მცო-
დნენი, აგრონომები, ტექნიკოსები, ინჟინერე-
ბი, ექიმები, მასწავლებლები, — აი ესენი გვინ-
და და ესენი გვაკლია. მაგრამ, აბა ჩამოვთვა-
ლოთ, რამდენი გეყავს ჩვენთვის ყველაზედ
უსაჭიროესი სწავლის პატრონი, სასოფლო მე-
ურნეობის მცოდნე აგრონომი? მართებელთა-
განი მთელს ქვეყანაზედ იქნება გამოჩნდეს ამ
ჟამათ სამი ან ოთხი. ექიმი? აგრეთვე სამი ან
ოთხი? ტექნიკოსი? არც ერთი. ინჟინერი?
არც ერთი.

ახლა ვეკითხოთ, რამდენია ჩვენში ადვოკა-
ტი? ასი, ორასი ან სამასი იქნება. მაგრამ ვინ
მოსთვლის რამდენია? რამდენი იქნება ჩინო-
ვიკი? ათა'ი, ორი ათასი, — ამას უფრო ვინ
მოსთვლის? მეომარი, სამხედრო სამსახურის
კაცები? ათასი, სამი ათასი, ამასაც ხომ უფრო
ვერავინ მოსთვლის?

პეტერბურში მახსოვს ჩვენ, ქართველმა
სტუდენტებმა, ერთხელ დაიწყეთ თელა კავა-
სიელი სტუდენტებისა; გვინდოდა გამოგვეჩ-
ვარაშნა, რამდენი კავასიელია რა სასწავლე-
ბელში. აღარ მახსოვს რა რიცხვები გამოვი-
და, მაგრამ ეს კი არ დამეწყებია, რომ ყვე-
ლაზედ მეტი გამოვიდა უნივერსიტეტის იური-
დიკულ განყოფილებაზედ, მერე მედიკურ
აკადემიაში და ყველაზედ ნაკლებ ტექნოლო-
გიურსა და აგრონომიულ ინსტიტუტებში.

ვინ რა ხელობას არჩევს, საზოგადოება ამას
არას დაეძებს....

მეორე ეს არის, რომ საზოგადოება უყუ-
რებს: ის ჩინოვიკია, ეს აფიცარია, ეს

ადვოკატია, ეს ექიმია, ეს ღვდელია, ეს
სულიაა, — საზოგადოება უყურებს გარეგან შე-
ხედულობას და გათავდა. ჩინოვიკობა, ან
ექიმობა, ასე ვთქვათ, კარგი საქმეა. მაგრამ
იქნება ექიმი მე კარგი ვარ და საზოგადო-
თი მანებელი კაცი ვიყო.

ისევ იმას მიუბრუნდეთ, რაზედაც დაიწე-
ეთ ლაპარაკი. საზოგადოებას ხელი არა აქვს
მწერლის შინაურულ ყოფა-ცხოვრებასთანაო,
ამ აზრს რა დავადგეთ, მაშინ მეც მაქვს ნება და
უფლება არ შევატყობინო „დროშის“ მკი-
თხველებს მიზეზი ჩემი მეორე სტატიის და-
გვიანებისა. მის რა ხელი აქვს ჩემთანა, ვიტყ-
ვი მე? დავაწერე პირველი სტატია, წაიკითხეთ
და აქეთ ან ამაგეთ, როგორც გიამებოდეთ.
არ დავსწერე მეორე სტატია, — თქვენ თქვენ-
თვის იყავით. — მაშინ ჩემი დავიანების მიზეზ-
საც აღარ მოგახსენებთ. შეუდგეთ ჩვენს სა-
განს, „პრებულის“ განხილვას.

იმ ორ სალიტერატურო მარგალიტს გარ-
და, რომელიც ამას წინეთ განვიხილეთ, ე. ი.
თ. ბ რ. მ რ ბ ე ლ ი ა ნ ის „ს ა დ ლ ე გ რ ძ ე ლ ო-
ს ა“ და სამ წერტილა ავტორის „მ გ ზ ა ე-
რ ის წ ე რ ი ლ ე ბ ს“ გ ა რ და, როგორც
უწინაც მოგახსენეთ, „პრებულის“ მიიპყრობს
მკითხველის ყურადღებასა კომედია „ზ ი ბ რ ი“
უფ. ბ. წერეთლისა. ამას წინეთ ჩვენ გამოვ-
თქვით ის აზრი, რომ ეს სამი თხზულება და-
იქერს პირველს ადგილს ჩვენს ლიტერატუ-
რაში, ახლანდელ მწერლობაში. აბა, ღმერ-
თო! ეგ მეტის მეტიაო, დაიძახეს ზოგიერთმა
ჩვენმა მკითხველთაგანმა. ჯერ ერთი ესაო,
რომ თ. ბ რ. მ რ ბ ე ლ ი ა ნ ის პოემისა ან მ გ ზ ა ე-
რ ის წერტილებისა და ბ. წერეთლის კომედიის
ერთსა და იმავე ხარისხზედ დაყენება შეუძ-
ლებელიაო. მეორე — რომ ბ. წერეთლის „ზი-
ბრი“ კომედიათაც არ ჩაითვლება: რაღაცა
უთავბოლო და უშნო სცენებია; საუკეთესოთ

კი არა, ურიგო თხზულებათაც ძლიერა ჩა-
ითვლებათ, და ბევრი ნაკლულევენებაც იბო-
ვენა „ზიბრში“, თუ კაცმა კარგათ განჩხრი-
კო და რიგიანი კრიტიკა უყიო. უფ. დიმი-
ტრიძე კი მცობრობით უქებს ბ. წერეთელს
კომედიასო. — მკითხველო, იმედი უნდა გექონ-
დეს, რომ ბ. წერეთლის კომედია განჩხრი-
კება კიდევაც როგორც რიგია და გამჩხრეკე-
ლთა მეცადინეობით მრავალი ნაკლულევენება
გამოჩნდება „ზიბრში“, რომელიც ჩვენ ჩვე-
ნის უმეცრეებით მოვიწონეთ და რომელიც —
ჩვენს გაბედვა! უყურე — ვაქეთ და თ. ბ რ.
მ რ ბ ე ლ ი ა ნ ის პოემასა და „მ გ ზ ა ე რ ის წ ე რ ი-
ლებს“ შევადარეთ. იმედი უნდა გექონდეს,
რომ ჩვენი განჩხრეკელნი ბ. წერეთლის კა-
მედიასზედ ჩემგან გამოთქმულს აზრსაც დამი-
რღვევენ და „ზიბრის“ ჩხრეკაში გაიმარჯვე-
ბენ კიდევაც, რაკი ერთხელ გამოილაშქრებენ.
სახელი და დიდება ამ ჩვენს განჩხრეკელებს
და კრიტიკოსებსა!

რაიცა შევხება იმასა, რომ მე ვითომც მე-
გობრობით ვუქებდებ ბ. წერეთელს კომედი-
ასა, — ეს ცოცხალი ტუფილი გახლავს: ამ ჟა-
მად მე და ბ. წერეთელს არც მეგობრობა და
არცა ცნობა გვაქვს ერთმანეთთან.

„ზიბრზედ“ ბევრი ლაპარაკი არ მომიხდე-
ბა, ჯერ ერთი იმიტომ, რომ მე განჩხრეკისა
არა ვიცი რა და ეს საქმე სხვებისათვის მიმინ-
დვია. მეორეც ესა, რომ ამას წინეთ იყო
„დროშაში“ განსაკუთრებითი სტატია „ზიბრ-
ზედ“ უფ. ს. მ — ისა და მეორეთ იმავე საგან-
ზე განვრცელებულმა ლაპარაკმა ვაი თუ თავი
მაგზვროს მკითხველსა. ამას გარდა, იმედი
მაქვს, რომ „ზიბრზედ“ კიდევ მომიხდება
კვლავ ლაპარაკი. ახლა არ შევალ არც იმის
განხილვაში, თუ რა ნაკლულევენება აქვს ან
რა ღირსება ამ თხზულებას; მხოლოდ, წარ-
მოუდგენ ჩემს მკითხველებს კომედიის შინა-

ტიფრი, შულ-ჩაფრი, პიკარი, შულ-სიმონი, დიუფორი და პოტუი სამართლებრივ მიმართებაში და ხალხის მმართველობის წინ უნდა გაიმართლოს თავი. პოტუის მფარველად დიუფორის ძალით, სახელმწიფო არ გაერევა საეკლესიო საქმეებში და არც ეკლესიას აქვს უფლება სახელმწიფო საქმეებში გაერეოს, საეკლესიო უწყებებისთვის მმართველობა არ დანიშნავს ფულსა და ყველა საეკლესიო მამულები სახელმწიფო ქონებათ უნდა ჩაირიცხოს. პარიკის პოტუის აზრით, ისეთი კომუნა, როგორც იქაური, ყველა საფრანგეთის ადგილებში უნდა დაწესდეს და ამ ნაირათ საფრანგეთი კონფედერაციულ სახელმწიფოთ უნდა გადაიქცეს; რადგან იმათი აზრით, მართა ამ ნაირათ შეიძლება იქაური ღარიბი ხალხის მდგომარეობის გაუმჯობესება.

არეულობის მომხდენი თავიდანვე აცხადებდნენ, რომ ჩვენ სისხლის დაღერა არ გვინდა; რასაც ეთხოვლობთ, ის მოგვეცეს და ხმას აღარ ამოვიღებთ.

მერსალის მმართველობასა და პომუნას შუა მოლაპარაკება იყო მორიგებზე; მერსალიდამ მოვიდნენ პარიკის დეპუტატები, მაგრამ მმართველობა არ დაეთნხმა იმ პირობებს, რომელსაც პომუნა თხოვლობდა. ნაციონალური პრეზიდენტი მონარხულ დეპუტატებს კი სრულიად არ უნდოდათ ინსურგენტებთან მოლაპარაკება, იმათი და აგრეთვე შულ-ჩაფრის აზრით, მმართველობამ ძლიერ უნდა დაამყარებინა არეულობა და აჯანყებულებს სასტიკი უნდა მოექცეს. მანსაკუთრებით გაცხადებული არიან პარიკელებზე სოფლის დეპუტატები, რომ ღრუი თხოვლობდნენ, რომ პარიკელებიდან ჯარი მოვიხმათ და დავეცეთ პარიკსაო, ზოგიერთ ორღანისებებში პირდაპირ გამოაცხადეს, რომ ჩვენ ისეთ პირს ვიშოვნით, რომელიც მალე დაამწყვდებს პარსსა და ნაკლულევენება ან ღირსება რაც არის თავთ გამოჩინდება.

მართი იმერელი მებატონეს სახლში გამდელი და მოურავი ერთმანერთზედ გადმეტრებულნი არიან და ერთმანერთის ჯარი სჭირთ: ერთსაც უნდა უპირატესობა სახლში და მეორესაც. ერთმანერთზედ შეჯიბრებულნი არიან და ამათი ერთმანერთთან ბრძოლა შედგენს კომედის შინაარსს. მოურავის გამოჯანყებით გამდელი ყველაზედ გადაკიდებულია, ვინც მოსამსახურეა სახლში. არცა რა ვის გამდლის ხათრი აქვს სახლში: ვინც კი ახერხებს, იბრძვის ამ დედაკაცს და არავინ არას უგონებს. თავისი უკანასკნელობის მიზეზი გამდელს მოურავი მგელია მიანია. დილვარდისა და მგელის ხასიათები ისე ცხადათა და ისეთის სიხივით არიან გამოხატულნი, რომ იმათის გასაცნობათ ჩვენმა მკითხველებმა თვით კომედისა უნდა მიჰმართონ. ამ ორს გარდა კომედიაში არის გამოხატული პიკოლა, მებატონეს შინაყმა, რომლის გამოხატვის გულისათვისაც ვთქვით ამას წინეთ, რომ „ზიბრი“ ტალანტით არის დწერილი მეთქი. ეს პიკოლა გამდელზედაც უფრო ჭკვიანია და მოურავზედაც: ამას კარგათ ესმის თავისი საქმე, თავისი და სხვების გარემოება, ამას ესმის ქვეყნიერება და დილვარდისასავეთ ან მგელიასავეთ თვალზე ახეული კი არ დადეს ქვეყანაში, ყველაფერს ისე ხედავს, როგორათაც არის და თავს არავის მოატყუებინებს.

პიკოლა იმ წრეში, რომელიც გამოხატულია კომედიაში, არის კაცი მომავალი: მებატონე ბეკიას სახლში, მგელიასა და დილვარდისას წრეში ჩაყარდნით, ეს კაცი ცდილობს რამდენიც შეუძლია რომ უფრო და უფრო წაჰკიდოს ერთმანერთთან ეს ორი ადამიანი: ამათი ჩხუბით და ბრძოლით პიკოლა დაწვეწვულია მოგებაშიდარჩება. და მარ-

ჩიქსაო (ნინი, რასაკვირველია, მრგვლის პრინცზე ამბობენ, რომელიც ჰსურთ, თუ სრულ ხელმწიფეთ არა, რესპუბლიკის პრეზიდენტით მაინც დააყენონ). ამბობენ, რომ შულ-ჩაფრი ტერს გადუდგაო, სოფლის დეპუტატებს მიემხრო და თვითონ უნდა პრეზიდენტობაო. რადგან ნაციონალურმა კრებამ და პარიკის აჯანყებულებმა მშვიდობიანათ ვერ გაათავეს საქმე, მმართველობამ ძალით მოინდომა იმათი დამორჩილება. ამის გამო მმართველობის ჯარსა და ნაციონალურ გეარდიებს შუა რამდენჯერმე მოხდა შეტაკება. ჯერ რამდენჯერმე თვითონ პარიკში მოხდა შეტაკება, მაგრამ აქ ყველგან აჯანყებულებმა გაიმარჯვეს და პარიკს გარდა რამდენიმე სამხრეთის ჭოროტი დაიჭირეს. შემდეგ, როცა პარიკში მოვიდა ამბავი, რომ მმართველობამ პარიკელებიდან მოიხმო პარიკში ჯარიო, აჯანყებულებიც მერსალისაკენ მიემართნენ და საომრათ მოემზადნენ. სულ 100,000 კაცი ყოფილა აჯანყებულების ჯარი და 200 ზარბაზნი ჰქონათ. 21-სა და 22 მარტს (2 და 3 აპრილს) რამდენჯერმე ბეკიას საშინელი ბრძოლა ინსურგენტებსა და მმართველობის ჯარს შუა, რომლის წინამძღოლათ მინუა ყოფილა. პირველათ აჯანყებულებს გაუმარჯვიათ და რამდენიმე პარიკის გარეშე სოფელი დაუჭერიათ, მაგრამ ბოლოს მმართველობის ჯარისკენ დარჩენილა გამარჯვება. ამბობენ, რომ ერთ ამ შეტაკების დროს მმართველობის ჯარს 8,000 ნაციონალური გეარდიელები დაუტყვევებია და ამათთან იმათი წინამძღოლი ჭოლუანსიც. ინსურგენტები იმ წამსვე დაუხვედრიათ. დღევანდელი ტელეგრაფიდან სჩანს, რომ ჭოლუანსი მოუკლათ.

მაგრამ, როგორც შემდეგ მოსული ამხებიდან სჩანს, არეულობის დამწყვეტებას ჯერ ბე-

თალიც არის: ბოლოს მებატონე მოურავსაც და გამდელსაც უწყობდა, დედაკაცს ითხოვს სახლიდან და მგელიას ხელ-შეკრულს შუთარის გაგზავნას ემუქრება ნაობაბტში დასაწყრათ. მოურავი კი და თხზის გასაღები პიკოლას რჩება. — ამ წრეში, ამ გარემოებაში პიკოლა ასე იქცევა. სხვა წრეში და სხვა ცხოვრებაში, რასაკვირველია სხვანაირათ მოიქცევა. მაგრამ ისეთი ხასიათის კაცია, რომ არსად და არასოდეს არ დევნება ისეთ მდგომარეობაშიდნ, რა მდგომარეობაშიდნაც არიან დაცემულნი დილვარდისა, მგელია, ზურაბია და სხვ.

ერთმანერთის მტრობა და ერთმანერთის სიძულელი, ერთმანერთის დაუნდობრობა მეფობს ამ წრეში, რომელიც გამოხატულია კომედიაში და რომელიც იქნება ბევრით ჰგავნდეს ზოგიერთს სხვა წრესაც, ამ წრესავეთვე პატარასა და ვიწროს, ან ამ წრეზედ ბევრით უფრო ვრცელსა და განიერს. ამას წინეთ „დროებაში“ უფ. ს. მ—მა გამოსთქვა ის აზრი, რომ ვითომც ეს კომედია ეკუთვნოდეს ბატონყმობის დროს. ამ აზრზედ ვერას გზით ვერ დავეთანხმები უფ. ს. მ—ს *).

როგორც მოგახსენეთ, ერთმანერთისაგან განცალკევება მეფობს მ. წერეთლისაგან გამოხატულ წრეში: საწდობიც ამ წრეში არა ვინ არის: ერთი მეორეს ატყუებს, ერთი მეორეს ორმოს უთხრის, ერთი მეორის მოღალატეა. ძაცმა იკითხო: რისთვის, რის გული-სათვის? თითონ ამათაც არ იციან, რა აფუტხურებთ აძენსა. მა კი ცხადია, რომ თითონ მებატონე ბუკიას გარდა, არც ერთი არ არის თავის ქერქში და მუშა ხალხი, ვ. ი. მწყემსი, მსახური, შუშის მჭრელი—დამწყვეტები არიან,

*) პატრივქმელ ავტორს ვთხოვთ—ნახოს „პრეზულის“ მთავრესებზე გვერდ და იმ ნახევრ შენიშვნას (არცთუ, ვისაც), სადაც სწერია, რომ „ეს კომედია გლეხების განთავისუფლების წინა დროს ეკუთვნისო“.

ერთი უკლია. მაგალითად 2 აპრილს მოსული ტელეგრაფიდან სჩანს რომ 30 მარტს პარიკი და ზოგიერთი ჭოროტი კიდევ ინსურგენტების ხელში ყოფილა. მერსალის ჯარი დასცემია ისის ჭოროტს, მაგრამ ნაციონალურ გეარდიელებს უკუ უტყვევია ის.

— პარიკის მიხედვით, საფრანგეთის სხვა დიდ ქალაქებშიაც მომხდარა ამ ხანებში არეულობა, როგორც მაგალითად ლიონში, მარსელში, ტულუზში, სანტ-მეტენში, რუანში და სხ. ლიონში ნაციონალურმა გეარდიამ დაიჭირა ქალაქის რატუშა, დაატყვევა პრეფექტი და მერი და შეადგინა „ლიონის კომუნა“. მაგრამ 26 მარტს ეს კომუნა დაიშალა, რადგან, როგორც თვითონ ამბობენ, ნაციონალური გეარდია აღარ ემორჩილებოდა და არ ასრულებდა იმის განკარგულებას. ტულუზში 25 მარტს დაწვეწვულია კომუნა, რომელსაც პრეფექტი—ტერატრი—დაუტყუალებია და მის ნაცვლათ ახალი პირი—ლიუპოტალი—დაუწინანეს. მაგრამ ამ არეულობაზედაც მერსალიდამ იწერებინა, რომ დამწყვეტად და ტერატრი ასეც თავის თანამდებობას ასრულებს. სენტ-მეტენში 26 მარტს მომხდარა არეულობა და ორივე მხრით რამდენიმე კაცი მოუკლათ და დაუჭრიათ.

ინგლისი ახალი სამხედრო კანონის ძალით, ინგლისში იქნება 130,047 სალდათი და იმათი ხარჯისათვის პარლამენტმა დანიშნა სამხედრო ბიუჯეტით—5,411,900 გირანქა სტერლინგი. ამას გარდა, ახალი კანონით, აფიკრის ჩინის ყოფა აღარ შეიძლება; ყველამ ცოდნით და გამოცდილებით უნდა დაიმსახუროს ჩინი. სანამ ამ კანონს დასდებდნენ, პარლამენტში დიდი ბაასი და ბევრი მოლაპარაკება იყო. 13 მარტს ლონდონში იყო მუშების მიტინგი, რომლის თავჯდომარეთ ამოიჩინეს ჯონ-სტუარტ-მილი. მიტინგში ამ ახალი

და ბევრი უნდა იწვალონ, ბევრი უნდა იტრი-ალონ, რომ ერთი ჯამი ლობიო ჩაიდონ ხელში. უფროსებს კი, ვისაც ხელში აქვთ თხზისა და მარნის გასაღებები, ჩუმჩუმათ გამოაქვთ ბატონის ქონებიდან პურიც, ღვინოცა და სხვაცა რაც იქნება. დილვარდისა თავის ნათლიედებს არ მოაკლვებს არც ქათამისა, არც კვერცხს, არც ყველსა და არც პურსა. მგელია ღვინოსა ან სხვას, რასაც ჩაიდებს ხელში, არ შეიძლება არ დააკლოს ცოტადენი და თავის სახლში არ გადაჰაროს. პიკოლასაც ეს საქმე უბრალო საქმეთ მიანია და უყვირს—რისგულისათვის აყვედრებენ ერთმანერთს ქურდობასაო.

რომ შეხედოს კაცმა ამ პირთა, იქნება თავდაპირველათ იფიქროს, რომ მიზეზი ერთმანეთის მტრობისა და ერთმანეთთან შეჭირებისა იყოს სიბოროტე და სიყვე გამდლისა, მოურავისა და პიკოლასი, იქნება თქვას, რომ ასეთი საძაგელი ყოფაცხოვრება ამ პირებისა იქნება წარმისდგება, რომ სამივე ავი გულის პატრონები არიან, ავი ბუნებისანი არიანო. მაგრამ, რომ მოიფიქროს კაცმა ამათი ლაპარაკი და ქცევა, ამ აზრს უსათუოთ შესცვლის. პომედია გროშათაც არ ელიერება ამისთანა აზრზედ რომ დაეყენებინა მკითხველი. არა, არც ერთსა ამათაგანში არ გამქრალა კაცობრივი გრძნობა, ყოველი ამათაგანი იქნება უფრო კეთილი გულის პატრონი იყოს, ვიდრე ზოგი სხვები: ჩვენ ვხედავთ, რომ დილვარდისა დიდის სიყვარულით ეალერსება თავის პატარა ნათლულს, პატარა ბავშვს, რომელიც ყოველსა ბოროტი გულის პატრონს ეჯავრება. დილვარდისას უყვარს ეს უმანკო ბავშვი და ამით ვერწმუნდებით, რომ დილვარდისას კეთილი გულიცა აქვს. იქნება იმიტომ უყვარდეს ბავშვი, რომ იმისაგან არცა წყენა და არცა რა შეწუხება მიუღია ჯერ დილვარდისას.—მგელიც, მო-

კანონის თაობაზე იყო ლაპარაკი და სხვათა შორის მიღმა სთქვა, რომ მმართველობა ინგლისს სრულდებოდა და მმართველობა და ხარჯს კი ბევრს აძლევსო. მიტინგმა დასდვა რეზოლუცია, რომელშიაც გამოცხადებულია, რომ მუშების ასოციაცია არ თანუგზნობს ახალ სამხედრო კანონს.

ამ კვირის ტელეგრაფები
თულუზა, 30 მარტს. აქ მოხდა არეულობა, რომელიც ჯარმა დაამყვინა.
მერსალი, პარიკის კედელსა და ნეილის სოფელს შუა გაცხარებული ბრძოლა. მაქსიმო მერსალის ჯარის უფროსად დანიშნეს.
პარიკი, 31 მარტს. აქ ხორავი შემოაკლდათ. ბრძოლა ისის, მანერისა და მონრუქის ჭოროტებთან არის.
— პომუნასა და მერსალის მმართველობას შუა მოლაპარაკება არის; ტიფრი თხოვლობს, რომ აჯანყებულებმა თოფ-იარაღი დაჰყარონ.
პარიკი, 1 აპრილს. ჭედვარლისტებმა (აჯანყებულებმა) ნეილის ხიდი დაიჭირეს.
მერსალის ჯარი დეცა აჯანყებულებს ისის ჭოროტთან, მაგრამ უკუქცეული იქნა. ჩრდილოეთის გზაზე პრუსიის ყარაულები დგანან.

სამართველო

მივაღწეულს ბირილი სამეგრელოში

(„დროების“ კორესპონდენცია)

ამ ზამთარში მე მოგვზაურობდი სამეგრელოში, მაგრამ, უნდა გაგიტყდეთ, ეს მოგზაურობა არცერთი მხრით არ იყო ჩემთვის სასამოვნო: ჯერ ერთი რომ მოგზაურობის დროს ჩვენ მუდამ გვაწვიდა და გვათოვდა, მეორე, ჩვენ ვნახედ ზოგიერთი ისეთი სანახავეები, რომელიც სრულიად არ იყვნენ ჩვენ-

ლაღატე და ორგული მოურავი, აჩენს თავის კაცობრივს თვისებას იმათი მაინცა, რომ სიყვარულით უყვარს სოფიო მეზობლის გოგო. მრბირი და დაუნდობარი პიკოლა, რომელიც გამდელსაც და მოურავსაც თან ეფერება—და თან ორმოს უთხრის, ეს პიკოლა კარგი გულისა და ნამდვილი კაცობრივი გრძნობის პატრონია: თავის პატარა შეილებს რომ იგონებს დამწყვეტებსა, ვხედავთ, რომ ებრალება ის საწყლები, გული სტკივა იმათთვისა და არა მგონია, რომ ვისმე ჩვენთაგანს ჰქონდეს იმდენი გაბედვა, რომ ქვა ესროლოს მაშინ, როდესაც პიკოლა ამბობს: რა ცოდვაო თითო ოროლა ნატეხი პური ამ სიუხვიდამ ჩემს პატარა მშვიერებასა და მწყურვალ ბავშვებს მიეწოდოო.

— ახლა შევადაროთ ამათ მებატონე ბეკიას

24 მარტს 1871
თბილისი. ნიკ. დიმიტრიძე.
(მაგრძელება შემდეგ №-ში).

თვის სასიამოვნო. მართი ამ ხანაზეთაგან მე მინდა აგწერათ ამ კარგესპონდენტისა. მე ვამბობ მეგობრების ზარით ტირილზე მეორე მოცე დღეს მიცვალეფულისათვის.

ჩვენი მოგზაურობის მეთორმეტე დღეს მოვედით ერთს პატარა სოფელში — წი. რადგანაც სადილობის დროც იყო და ძალიანაც გეშოდა, ამისთვის ჩამოვხტით ამ სოფელში. სხენები მედუქნეს მივაბარეთ და ჩვენთვისაც სადილი მოვაშადებეთ. სანამ ღამე მოხარშებოდა, მანამ კარგათ შუა დღემ გადიწია. სადილზედ, პატარა რომ შევქამეთ და ორი-ოთხ სტაქანი ღვინო დავლიეთ, ერთბაშით ერთი რაღაც ღვინოცელი და რაღაც ნაირი წივილი-კივილი და თან გალობა შემოგვეცმა. ჩვენ ავდექით, გაიხდეთ დუქნიდგან და დავინახეთ რამდენიმე ცხენოსანი: ქალნი, კაცი, პატარა ქალ-ყაწილი, ბებრები, მღვდელი და დიკვანი სულ ერთად მიდიოდნენ; ზოგი ჰქოდა, ზოგი ჰყვიროდა და ზოგი გალობდა. რაქნა, ეს რა ამბავია? მანცვიფრებით წაშოიძახა ჩემმა ამხანაგმა; მედუქნემ ჩაიცი-ნა იმის განკვირვებაზედ და გვიბრა, რომ — ისინი სატირალთ მიდიან ამ ეკკლესიაში (და თან ხელი მიგვიშვირა), დღეს ორმოცი შეუსრულდა მაგათ მიცვალეფულსა და ჩვეულობა გეტქეს, რომ უნდა ეტიროთ ორმოცზედ. „თუ გნებამთ, ცხენებზედ შებრძნდით და წაჰყვით მაგათ, საყურებლად, და იქ ნახეთ თქვენ სულ ყველაფერსაო. ჩვენ დაუჯერეთ მედუქნის რჩევას, შევეჯექით ცხენებზე და გამოუდექით უკან მომტირლებსა. დაუახლოვდით თუ არა, ჩვენ კარგათ გავარჩიეთ, რომ ისინი იყვნენ შეგებში; თითქმის ყველას გლოვის ძაძა ეცვათ. მს ძაძა ეცვათ არამც თუ დიდს დედაკაცებსა, არამედ თვით პატარა ყმაწვილებსაც; ასე გაშინჯეთ, თორმეტი წლი-სასაც კი ეცვათ. მს კიდევ არაფერია: თვითსამღვდლო პირებსაც ეცვათ ანაფურის მსგავსათ შეკერილი გლოვის ძაძა; და თავიანთმალი სამღვდლო შლიაპებისთვისაცა ჩაეცმე-ვინათ იგი. ძალები ზოგი თავიანთებურს უნა-გარზედ თავიანთებურად ისხდნენ და ზოგი კი ევროპიულ უნაგირზედ, გვერდზედ; მაგრამ თავში შევიღნი, ამ გვარს თოვლ — ჭყაპში, თმა-გაწეწილი, ყვირილით და კივილით მისდევ-დნენ მოზარეებსა, რომელნიც წინ მიუ-ძღოდნენ და საკმაო მალის ხმით ჰგალობ-დნენ და ჰგაზავდნენ მათს ყვირილს თავიან-თის გალობით.

ღანიშნულს ალაგზედ რომ მივიდნენ, სულ-ყველანი ცხენებიდგან ჩამოხტნენ და საფლავს შორი-ახლო დაუდგნენ: ასე რომ მათ და საფ-ლავს შუა იქნებოდა თხუთმეტი საყენი. სა-ფლავზედ, ცუდი ღარის მიზეზით, ხის ფარ-დული გაეკეთებინათ და გვერდებზედ და ზე-მოდ დაეფარებინათ ყვარი. შიგ საფლავის თავზედ გადაეშალათ ზალია და ფარდაგები. ოტა ხნის შემდეგ მღვდელნი, შემოსილნი სრულის შესამოსლითა, გამოვიდნენ ეკლე-სიიდან და დადგნენ ფარდულის ქვეშ, თავი-ანთ რიგზედ, რა საკვირველია, ჩუმად, არაფრის მლოცველნი და წაქითხეველნი.

ამ დროს მაღლობელნი (მოზარენი) ორ გუნდათ გაიყვნენ. მათა ნაწილში იქნებო-და ექვს-ექვსი და უფრო მეტი მაღლობელი კაცი. შევლა რომ დაწყნარდა, მღვდლები თავიანთს ალაგას დადგნენ. მაღლობელნი ერთად რომ შეიკრიბნენ და დაიჩინნენ საგალობლათა და მტირალნი რომ ტირილისთვის მო-ემზადნენ, მაშინ პირველად პირველი მაღო-ბელთა გუნდი გაემგზავრა მიცვალეფულის სა-ფლავთან სატირლად. მსენი წაივდნენ ამწკრი-ებულნი ჯერ ჩუმად; შუა გზას რომ დაუახ-ლოვდნენ, უცრათ ყვირილი და ტირილი შე-ქნეს; დაიწყეს თავში ცემა და ორთავ ხელე-ბით შუბლზე იცემდნენ და იძახდნენ: „ვაი! ვაი! ვაი, ჩქიმი ცოდა“ და სხ. . . რამდენიც საფლავს მიუახლოვდნენ, იმდენი ხმას

მიუმატეს და უფრო მაღლის ხმით დაიწყეს ყვირილი და შემდეგ, როდესაც საფლავს მი-უახლოვდნენ, მაშინ დიკვანი და მღვდელი საცეცხურით წამოგებნენ და უკმის მათ; შემ-დეგ ისენი საფლავზედ პირქვე დეცნენ და იტირეს ხმამაღლა. მართის მინუტის განმავ-ლობის შემდეგ წამოდგნენ და გამობრუნდ-ნენ უკანა. ჩვენ შევნიშნეთ, რომ კველა გულ-მხურვალედ არა სტიროდა: ზოგიერთები მხო-ლოთ გარეგან ტირილის ფორმას ასრულებდ-ნენ. ამ პირველმა გუნდმა რომ თავისი ეალი გაათავა და გამობრუნდა, მაშინ გაემგზავრა მე-ორე მაღლობელთა გუნდი და ესეც ისე წაი-და და ისე ტირილის კანონის მუხლები ასარუ-ლა, როგორც პირველმა გუნდმა. შემდეგ ამი-სა პირველის გუნდის მაღლობელნი დამწკრი-დნენ უფრო უკეთეს წესზედ და დაიწყეს ხმა მალლით ზარის *) თქმა, და წყნარის ნაბიჯით წაივდნენ მიცვალეფულის საფლავისკენა. მათ უკან ორმა შემხრებმა, რომელთაც მგლოვი-არეს მკლავები ეჭრათ და რომელნიც უფრო ახალგაზდანი იყვნენ, წაიყვანეს მიცვალეფუ-ლის ნამდვილი გულის-შემატიყარი; ის უნდა ყოფილიყო (როგორც ჩვენ შემდეგში შევი-ტყეთ) მიცვალეფულის დედა. ამან დაიწყა გულმხურვალედ ტირილი მალის ხმითა, მაგრამ მაინც მისი ხმა ზარისაგან არ ისმოდა. შუა ადგილს საწყალმა თმა-გაწეწილმა დაი-წეა თმის გლეჯა, თავში ცემა, წივილი-კივილი; საფლავთან ამასაც საცეცხლური უკმის, და ის კი დემხრა საფლავსა და სტიროდა გულ მხურვალედ; ამ დროს მოზარეებმა ზარის ხმა უფრო და უფრო გაძლიერეს, შემდეგ მე-ხრებმა ასწიეს მგლოვიარე, აყენეს იგი და ეკკლესიაში შეიყვანეს. ამათ რომ საფლავ-თან გათავდეს ტირილი, დაიძრა მეორე მა-ღლობელთა გუნდი და წამოვიდა ზარის თქმით; ამათ გამოჰყვა მეორე მგლოვიარე და ისიც, რასაკვირველია, მოჰყადათ სხვა შემხრებსა. მს გლოვიარე იყო კაცი; შუაგზამდინ ჩუმად მივიდა, მეორე კი ტირილს და ყვირილს აუწია, მეზარებმაც თავისებურად მოუმატეს ზარის ხმას. მსეც ისე მიიყვანეს, ატირეს და შემ-დეგ ეკკლესიაში შეიყვანეს. ამის შემდეგაც, როცა ტირილი გათავდებინეს მაღლობლებმა, პირველი გუნდი მეორეთ წაიდა და სხვა პირი წაიყვანა სატირლად; მაგრამ სხენი ისე გულ-მხურვალედ არ სტიროდნენ, როგორც ეს ორნი პირველნი. სხვებმაც ისე ასარულეს თავიანთი ტირილის როლები, როგორც პირ-ველთა, მაგრამ გულით ნაკლებად; მაგრამ იმათ გულნაკლულობას ზარის გამო ევრაიენ ვერ შენიშნავენ. მარა ამისა — ეინ უყურებ-და მგლოვიარეთაგანი, როდესაც არიან სულ ეკკლესიაში და უკან, ააიდანაც მოდიოდნენ და იქ იდგნენ გარდა მოსიერებისა. და ესრედ როდესაც ერთი გუნდი ტირილს გათავდებდა, მაშინ მეორე სხვა მტირალს წაიყვანდა სატირლად, და როდესაც მეორე გათავდებდა, მაშინ პირველი წაიყვანდა; მაგრამ წაივლის დროს, რომელნიც ჯერ არ წასულიყვნენ სატირლად, იმათ შეეკნებოდათ ლაპარაკი და ერთი ერთმანეთს ეხეწებოდნენ: არა ჯერ შენ წადიო და არა ჯერ შენაო. „აბა, ახლა მაგას ჩააღეთ ხელი და წაიყვანეთ“, უთხრეს მოსიერებებმა შემხრებს და მიუშვი-რეს ხელი ერთ ქალზედა. აბა, წამობრძნდით, უთხრეს მეხრებმა ერთ ქალს და დაატანეს მკლავებში ხელის მოსაჭიდათა. ამ მოქმედებას

ზუგდილი
15 იანვარს.

ქალი იცნდეს მით, რომ უცებ უკან დაიწევს და სხვა ქალებს უკან დადგება და შემხრებთ უნებუ-რად სხვას დაუძახებენ, მოაგებენ მკლავებში ხელსა და წესისაგან წაიყვანენ სატირლად. მათი რიგი მაინც არ ასცდა პირველ ქალს და ისეც იმ შემხრებს შეხედა, რომლებიც პირველად უბირებდნენ სატირლად წაყვანას; მაგრამ იმან მაინც ეს უკანასკნელები მოიხილა, უთხრა იმათ: „დამანებეთ თავი, მე თქვენი ხელის მოჭიდება არ მინდაო, მე ჩემით წაი-ლა“ და წაიდა, მაგრამ შემხრები იმასაც გაჰყვნენ და შორი-ახლო მისდევდნენ. — აბა, ჩქარა თუთუნი ამოიღე, თორემ საცაა წას-ვლის რიგი მომივა, უთხრა ერთმა მეგრელმა მეორეს.

— ჯერ წადი, იტირე და მეორე მხათ დაგე-ბება გაკეთებული ყალიბითა; უთხრა მეორემ. — ჯერ შენ წადი და მეორე მე წაივალ. — არა, თუ ძმა ხარ, ჯერ შენ წადი. — ამ ცილობის დროს იქ ტირილი გათავდეს, მაღლობლებმა ზარი დაიწყეს, ორივეს ჩააღეს და ბოლოს, როდესაც ხალხი იშლებოდა, ერთბაშით ზოგმა იმ მაღოვიარეთაგანმა მოინდომეს სხვა მიცვალეფულის ტირილი, და ეს აზრი განუცხადეს მეზარეებს; მეზარეები დაეწყნენ ჩვეულებრივად, მეორე საფლავზედაც ხალხმა გადაშალეს, იქაც ერთი შემოსილი მღვდელი დადგა, და მოზარეებმა განაგრძეს მგლო-ვიარეთა საფლავთან მიყენა. მს მეორე და პირველი ცერემონია ისე გაგრძელდა, რომ თქმის კარგა ბინდამდისინ ძლიეს გათავდეს და სანამ ჩვენ დუქნამდინ ჩამოვიდოდით, ისე დაბნელდა, რომ დუქანი ძლიეს ვიპოვეთ, რადგანაც ღამე იყო ღრუბლიანი და ძრიელ ბნელი.

*) ზარს მეგრელები ეძახიან გალობას; მაგრამ ამ გალობაში საგალობლო სიტყვები არ არის; მხოლოდ არის მიტო ხმა: ო, ი, ო! ამ ხმას ხან აუწყვენ, ხან დაუშვებენ ისეთ ნაირათ, რომ მოზარეების ხმამ დაუ-აროს მოტირალეების ხმა.

ქალი იცნდეს მით, რომ უცებ უკან დაიწევს და სხვა ქალებს უკან დადგება და შემხრებთ უნებუ-რად სხვას დაუძახებენ, მოაგებენ მკლავებში ხელსა და წესისაგან წაიყვანენ სატირლად. მათი რიგი მაინც არ ასცდა პირველ ქალს და ისეც იმ შემხრებს შეხედა, რომლებიც პირველად უბირებდნენ სატირლად წაყვანას; მაგრამ იმან მაინც ეს უკანასკნელები მოიხილა, უთხრა იმათ: „დამანებეთ თავი, მე თქვენი ხელის მოჭიდება არ მინდაო, მე ჩემით წაი-ლა“ და წაიდა, მაგრამ შემხრები იმასაც გაჰყვნენ და შორი-ახლო მისდევდნენ. — აბა, ჩქარა თუთუნი ამოიღე, თორემ საცაა წას-ვლის რიგი მომივა, უთხრა ერთმა მეგრელმა მეორეს.

— ჯერ წადი, იტირე და მეორე მხათ დაგე-ბება გაკეთებული ყალიბითა; უთხრა მეორემ. — ჯერ შენ წადი და მეორე მე წაივალ. — არა, თუ ძმა ხარ, ჯერ შენ წადი.

ამ ცილობის დროს იქ ტირილი გათავდეს, მაღლობლებმა ზარი დაიწყეს, ორივეს ჩააღეს და ბოლოს, როდესაც ხალხი იშლებოდა, ერთბაშით ზოგმა იმ მაღოვიარეთაგანმა მოინდომეს სხვა მიცვალეფულის ტირილი, და ეს აზრი განუცხადეს მეზარეებს; მეზარეები დაეწყნენ ჩვეულებრივად, მეორე საფლავზედაც ხალხმა გადაშალეს, იქაც ერთი შემოსილი მღვდელი დადგა, და მოზარეებმა განაგრძეს მგლო-ვიარეთა საფლავთან მიყენა. მს მეორე და პირველი ცერემონია ისე გაგრძელდა, რომ თქმის კარგა ბინდამდისინ ძლიეს გათავდეს და სანამ ჩვენ დუქნამდინ ჩამოვიდოდით, ისე დაბნელდა, რომ დუქანი ძლიეს ვიპოვეთ, რადგანაც ღამე იყო ღრუბლიანი და ძრიელ ბნელი.

ზუგდილი
15 იანვარს.

ქალი იცნდეს მით, რომ უცებ უკან დაიწევს და სხვა ქალებს უკან დადგება და შემხრებთ უნებუ-რად სხვას დაუძახებენ, მოაგებენ მკლავებში ხელსა და წესისაგან წაიყვანენ სატირლად. მათი რიგი მაინც არ ასცდა პირველ ქალს და ისეც იმ შემხრებს შეხედა, რომლებიც პირველად უბირებდნენ სატირლად წაყვანას; მაგრამ იმან მაინც ეს უკანასკნელები მოიხილა, უთხრა იმათ: „დამანებეთ თავი, მე თქვენი ხელის მოჭიდება არ მინდაო, მე ჩემით წაი-ლა“ და წაიდა, მაგრამ შემხრები იმასაც გაჰყვნენ და შორი-ახლო მისდევდნენ. — აბა, ჩქარა თუთუნი ამოიღე, თორემ საცაა წას-ვლის რიგი მომივა, უთხრა ერთმა მეგრელმა მეორეს.

— ჯერ წადი, იტირე და მეორე მხათ დაგე-ბება გაკეთებული ყალიბითა; უთხრა მეორემ. — ჯერ შენ წადი და მეორე მე წაივალ. — არა, თუ ძმა ხარ, ჯერ შენ წადი. — ამ ცილობის დროს იქ ტირილი გათავდეს, მაღლობლებმა ზარი დაიწყეს, ორივეს ჩააღეს და ბოლოს, როდესაც ხალხი იშლებოდა, ერთბაშით ზოგმა იმ მაღოვიარეთაგანმა მოინდომეს სხვა მიცვალეფულის ტირილი, და ეს აზრი განუცხადეს მეზარეებს; მეზარეები დაეწყნენ ჩვეულებრივად, მეორე საფლავზედაც ხალხმა გადაშალეს, იქაც ერთი შემოსილი მღვდელი დადგა, და მოზარეებმა განაგრძეს მგლო-ვიარეთა საფლავთან მიყენა. მს მეორე და პირველი ცერემონია ისე გაგრძელდა, რომ თქმის კარგა ბინდამდისინ ძლიეს გათავდეს და სანამ ჩვენ დუქნამდინ ჩამოვიდოდით, ისე დაბნელდა, რომ დუქანი ძლიეს ვიპოვეთ, რადგანაც ღამე იყო ღრუბლიანი და ძრიელ ბნელი.

*) ზარს მეგრელები ეძახიან გალობას; მაგრამ ამ გალობაში საგალობლო სიტყვები არ არის; მხოლოდ არის მიტო ხმა: ო, ი, ო! ამ ხმას ხან აუწყვენ, ხან დაუშვებენ ისეთ ნაირათ, რომ მოზარეების ხმამ დაუ-აროს მოტირალეების ხმა.

დიდ-მარხვაში ძალიან ცუდ საქმესა საქმსო და ცუდთ ცხოვრობსო. მოსკოვშიაც ძალიან ეძინებოდა, ღამე ხოლერისა; კი უნდა გვეშინოდესო, სწორედ ერთ იქაურ გაზეთში: ამ ზამთარში იმდენი სიბინძურე მოგროვდა მოსკოვში, ქუჩები და ეზოები ისეთ ნაირათ არის გასუფლები ნეხვით, რომ იმის სიღამლის სუნნი ამ გაზაფხულს სიკეთეს არ დაგვყარისო.

ხოლერას გარდა, ამბობენ „პეტერბ. შწყე-ბები“, რუსეთში ლიტერატურული ეპიდემია გაჩნდაო: ამას წინეთ „ხარკოვის შწყებების“ რედაქციამ გამოაცხადა, რომ დღეის შემდეგ ჩვენს გაზეთში მოწინავე და რედაქციის სტატიები აღარ დაიბეჭდებაო; ამის შემდეგ „ნიკოლაევის მოამბის“ მე 18 №-ში დაბეჭ-დილია შემდეგი ვანცხადება: „რედაქციისაგან დამოუკიდებელი მიხეხებისა გამო, ახალი პროგრამის დამტკიცებამდი, პოლემიკური და მოწინავე სტატიები აღარ დაიბეჭდება ჩვენს გაზეთში.“

პერა ღვთისმშობლის სახელი

როცა მაყურებლები გარეთ გავიდნენ სა-სამართლოს ზალიდამ, ღმირივემ განაგრძო თავის ჩვენება შეჩახებ მუცლის წახდნისა. მტყობოდა, რომ ამ გულ-მოკლულ ქალს უჭირდა ასეთს სათაკილო საგანზე ახსარების თქმა.

— მართი წლის წინეთ, ქურდობამდი, 1867 წ. აპრილში თუ მისში, არ მახსოვს, მე დავარ-სულდი ძირიკისაგან; ჩემი ქმარი იმდროს იაროსლავში იყო. ჩვენ 1861 წელს გავშორ-დით ერთმანეთს, სულ სამი წელიწადი ეცოვ-რობდით ერთად. 1865 წლამდი მე მამა ჩემ-თან ვიყავი სოფელში. მქესი წელიწადია მას აქეთ, რაც მე ძირიკი გავიცანი; ის ნათე-სავათ ითვლებოდა და ხშირათ დაიარებოდა ჩვენსა. შემდეგ მამაჩემმა დაიქირავე სახლი რიანში და მე იქ დავრეკი. რიანში ძა-რიკი ხშირათ დაიარებოდა ჩემთან....

— ღამეც რჩებოდა ის თქვენსა? ჰკითხა თავიჯდომარემ.

— რჩებოდა.

— იცოდა ვინმემ, თქვენ რომ ერთმანეთში კავშირი გქონდათ?

— რასაკვირსელია, მე არავის არ ვეუბ-ნეოდი. მაგრამ ჩემი სახლის-პატრონი და იმის ქალი ხედავდნენ, რომ ძირიკი ხშირათ მთელ ღამეს რჩებოდა ჩემთან. ძასელობა კი იცოდა ჩვენი სიყვარული. — დეოარსული თუარა, ძირიკიმ მიჩნია სხვა და სხვა მუც-ლის წასახდნი საშუალებები, მაგ. ქარის წყალი, და მე, რადგანაც დედ-მამის მეშინო-და, დავეთანხმე და ვსვამდი, მაგრამ არ მარგო. შემდეგ ძირიკიმ მითხრა, რომ ღიუზინგს ეთხოვეო, რომ მუცელი წაეჭინდისო. მაგ-რამ ღიუზინგს უარი ეთქვა და საპოკოვის-თვის მიეწერა, რომელიც ამ დროს სკოპინში იყო. საპოკოვი მოვიდა რიანში; ეს იყო სექტემბერში. მე ყველაფერი უამბე იმას; მითხრა, რომ საშვილოსნოს ზონდი და სხვა მაშინები არის საჭიროო. მე შეეხევეწი, წ. სუ-ლიყო მოსკოვში და ეყიდნა ყველაფერი, რაც საჭირო იქნებოდა; მაგრამ ის არ წაიდა. შემდეგ ძირიკი იყო მოსკოვში და იმან მომიტანა ესენი. ამასთანავე საპოკოვმა მიჩ-ნია, რომ საშვილოსნო ასოში თბილი წყლის ოყნა გაიკეთეო; მაგრამ არაფერი არ გამო-დიოდა. მაშინ იმან რამდონჯერმე ზონდით მოინდომა საშვილოსნოს ბადის გახევა და ამნაირათ მუცლის წახდნა, მაგრამ ვერ მოა-ხერხა. მართლ იმან და ღიუზინგმა ერთად გამსინჯეს და მითხრეს, რომ ჯერ დრო არ არისო. მუდამ ოყნის კეთებამ და ზონდის

ბამონცემი ს. მელიქიშვილი.